

Rettigheter i forhold til å bruke alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)

Av Sylvi Storvik

ISAAC Norge har som et av områdene i sin handlingsplan å arbeide for bedre rettigheter til personer som har behov for å benytte ASK i sin kommunikasjon med andre. I den forbindelse har styret gjennom flere år deltatt i et samarbeid med andre sentrale fagmiljøer. Arbeidet har så langt ikke båret frukter. Situasjonen er langt fra tilfredsstillende for mange ASK-brukere, så arbeidet fortsetter. I et møte lagt i forlengelsen av årets ISAAC-konferanse på Sundvolden ble det redegjort for arbeidet i saken, og arbeidet videre ble drøftet. Det synes nå å være på sin plass å orientere alle medlemmer om hva som tidligere er gjort og hvilke planer styret har for denne perioden.

Vinteren 2001 ble det arrangert et møte på Bredtvet kompetansesenter med tema "Alternativ kommunikasjon. Hvor står vi i dag – hvor går vi?". Sentrale miljøer fra hele landet var representert i dette møtet.

Konklusjonen i møtet var at det var store mangler ved tilbudene til mennesker som har behov for å benytte ASK i sin kommunikasjon med omgivelsene, og at det var nødvendig å få til et samarbeid med aktuelle departement

for å bedre situasjonen. I kjølvannet av dette møtet lyktes det en oppnevnt arbeidsgruppe å få et møte med daværende statssekretærutvalg. Mangler ved tilbudene og behov i forhold til bruk av ASK hos brukere ble skissert, samtidig som videoklipp illustrerte alternativ kommunikasjon i bruk. Statssekretærutvalget viste stor interesse for og vilje til at noe skulle gjøres.

Etter møtet ble arbeidsgruppa bedt om å komme med en skriftlig redegjørelse for brukernes behov, mangler ved dagens tilbud og konkrete forslag til løsninger. Dette førte til en prosess blant de sentrale fagmiljøene, og høsten 2003 ble det forfattet et skriv, som ble sendt til daværende Helsedepartement,

Sosialdepartementet og Utdannings- og Forskningsdepartementet. (Skrivet ligger i sin helhet på ISAAC's hjemmesider).

I beskrivelsen av situasjonen gikk det klart frem at brukere med behov for ASK har store begrensninger til fullverdig kommunikasjon både i barnehage, skole, arbeid, fritid m.m. Personer de omgir seg med til daglig har liten kompetanse når det gjelder ASK. Personene selv og nærpersoner får liten eller ingen opplæring i deres spesielle kommunikasjonsform. Egnert

undervisningsmaterieell og lærebøker på ASK finnes ikke. Når nødvendige hjelpemidler blir bevilget, er det ingen selvfølge at nærpersoner får tilstrekkelig opplæring i bruken av hjelpemidlet som et pedagogisk verktøy. Skifte av arena og overganger fra barnehage til skole, fra grunnskole til videregående og fra videregående til arbeid medfører i mange tilfeller at personens etablerte system innen ASK blir neglisjert fordi nye nærpersoner har en annen ideologi eller mangler kompetanse.

Forslagene til tiltak for å bedre situasjonen gikk bl.a. ut på å få ASK inn i relevante utdanninger, lovfeste retten til opplæring innen ASK for brukere og nærpersoner på lik linje med døves rettigheter i forhold til tegnspråk og blindes rettigheter når det gjelder punktskrift, utvikle tilpasset undervisningsmaterieell og sikre bedre tilgang på skjønnlitteratur tilrettelagt på ASK. For å ivareta brukergruppens mangfoldige behov ble det foreslått opprettelse av et kompetansenettverk med et drivermiljø som koordinerende instans.

Svar på denne henvendelsen lot vente på seg. Noe av forklaringen på dette kan nok være at sentrale personer har vært skiftet ut siden det første møtet med statssekretærutvalget.

I juni 2004 sendte ISAAC Norge en henvendelse til departementene, der det ble bedt om reaksjon på arbeidsgruppas brev. Samtidig ble det sendt en henvendelse til det nyopprettede Utdanningsdirektoratet der behovet for å ivareta ASK-brukere ble understreket. Svarene vi fikk viser til dagens lovverk som skal sikre alle rett til tilpasset opplæring og eventuelt spesialundervisning, og at brukergruppene skal ivaretas i Statped-systemet.

Vi vet imidlertid at Opplæringsloven ikke er tilstrekkelig slik situasjonen i skolen er i dag. Situasjonen har ikke forandret seg siden arbeidsgruppa sendte sin beskrivelse til departementene. Vi ser daglig at ASK-brukere ikke får tilgang

på opplæring i sin kommunikasjonsform, mangelfulle muligheter til å bruke ASK på alle arenaer og det er en skrikende mangel på tilrettelagt undervisningsmaterieell, kompetanse og relevant bruk av hjelpemidler.

Styret i ISAAC arbeider derfor videre med saken. Vårt første arbeid nå konsentreres om kontakt med Kunnskapsdepartementet. Vi mener det er nødvendig å rettighetsfeste opplæring i ASK for elever som har behov for det. Dette dreier seg om for eksempel å få de samme rettigheter som hørselshemmede. Hørselshemmede har rett til opplæring i og på tegnspråk gjennom hele skolegangen. De som underviser hørselshemmede skal ha utdanning i tegnspråk tilsvarende 30 studiepoeng, og foreldre til døve og hørselshemmede barn har tilbud om 40 ukers opplæring i tegnspråk fra barnet er født og til det fyller 16 år. Søsken får også tilbud om å delta.

Dersom vi får lovfestet rettigheter for ASK-brukere på linje med dette, må både kompetanse, tilpassede læremidler og

hjelpemidler skaffes til veie.

Med i dette arbeidet mener vi det er viktig å ha forskjellige brukerorganisasjoner. I disse dager tas det kontakt med organisasjonene for å forklare situasjonen for våre brukere (som nok er ganske så kjent) med målsetting å få organisasjonene som støttespillere i arbeidet med å sikre ASK-brukere en bedre hverdag. Deretter vil vi på nytt gjøre fremstøt overfor Kunnskapsdepartementet og med håp om at vi kommer lenger hvis vi har med organisasjonene som pressgrupper.

Styret har også direkte kontakt med brukere for å se på måter å presentere situasjonen i forskjellige medier. Det er jo deres livskvalitet det dreier seg om, og vi må nok bruke flere kanaler i dette arbeidet.

Samtidig som vi håper å få hjemlet retten til opplæring i og anvendelse av ASK i Opplæringsloven, er det en annen lov "på trappene" som kan bidra til å gi bedre forhold for våre brukere dersom den blir vedtatt. Forslaget til

en "Antidiskrimineringslov" er ute på høring, med høringsfrist 1. desember. Dersom denne blir vedtatt, skal ingen kunne diskrimineres på grunn av funksjonsnedsettelse. Forslaget innebærer også at det blir oppnevnt en klagemnd, slik at konkrete klagesaker kan behandles der. Det at personer ikke får opplæring i sin kommunikasjonsform eller individuelt tilpasset opplæring, egnede læremidler, mulighet til fullverdig kommunikasjon med omgivelsene eller tilgang på informasjon i samfunnet, er diskriminering av verste slag.

Denne loven vil gjelde på alle arenaer i samfunnet, og på den måten ivareta retten til Alternativ og Supplerende Kommunikasjon også der Opplæringsloven ikke er gjeldende. Lovforslaget er ute til høring, med høringsfrist 1. desember 2005. Dersom loven blir vedtatt, er det viktig at alle følger med og bruker lovtteksten og klagemuligheten når personer med behov for alternativ eller supplerende kommunikasjon ikke får de samme muligheter som andre!